

Filmarji na svoji zemlji

Ustvarjalci prvega slovenskega zvočnega filma »Na svoji zemlji« po skoraj tridesetih letih spet skupaj — Prvi scenski delavec o zarjavelih žeblih

GRAHOVO, oktobra — V nedeljo so se Grahovčani počutili kot prvi slovenski filmski umetniki, le da so polovico svoje ekipe zgubili izpred oči pred malo manj kot tremi desetletji. Zdaj ko je bila družba spet popolna, zbrana kar srečni ceste, kajti pred gostilno je vedno največ prostora, je bilo gotovo: tu smo Slovenci zdeli ustvarjati zgodovino svojega povojnega filma, kar dajemo odslej naprej na znanje vsem mimoidočim z lesenim pomnikom.

Kdor bo šel tod mimo, si ne bo mogel kaj, da ne bi povprašal, kaj pomeni ta lesena filmska kamera, uprta v pobodej nasprotnega hriba. (Naša prva filmska kamera, pravijo, je tehtala približno 400 kilogramov.)

Snemanje lastnega slava

Prvi je prišel v Grahovo Ivo Belec, pomočnik glavnega snemalca prvega slovenskega zvočnega filma »Na svoji zemlji«. Opasan in oprtan s televizijsko kamero se je malce melanholičen izgubil nekje nad cesto, da bi bil sam, ko bi ga zmogli spominiti. Prišel je službeno na je moral tako od strani, skozi hladno oko kamere spremljati dogodek, katerega središče bi pravzaprav moral biti tudi sam. Belec je, kar le malo kdo še ve, dobil za vlogo drobnega partizana, ki zmrzne skupaj s Štefka Drolčeva in Stanetom Severjem v

Vzgojno izobraževalni zavod Zagorje ob Savi

je objavil v »Delu« dne 10. 10. 1975 v rubriki Potrebe po delavcih številka 38 delovna mesta, ki jih zaradi nespornuma preklicuje, in sicer:

1. predmetni učitelj tehniškega pouka in fizike (SZ LJ 485.275)
2. ekonomski tehniki — računovodja (SZ LJ 485.278)
3. tajnice (SZ LJ 485.273)
4. diplomirani pedagog (SZ LJ 485.278)

7542

tistem znanem prizoru sanjarjenja o svobodi, leta 1947 zvezo nagrado za najboljšo stransko vlogo.

Sploh so pri tem filmu vsi vse delali. Snemalci so igrali, igralci so kopali steze, po katerih se bo lahko vozila kamera. Ivan Marincek, glavni snemalec filma »Na svoji zemlji«, je bil hkrati tudi montažer. Za oboje se je bil izšolal sam.

»Oče Saše in Braneta Miklavca je svojima sinovoma nekoč kupil filmsko kamero, ki sem si jo lahko spodobil tudi jaz,« pripoveduje Marincek. »Prve metre sem posnel v Novem mestu, kako so konstanj pekli, sledil je Dušan Povh, kako gre po Ti. volju...«

Marincek Gangster film

Prvo društvo filmskih snemalcev, se spominja Marincek svojih vojnih let, »smo ustanovili v Novem mestu in imenovali se je Gangster film.« Pod tem zaščitnim znakom so posneli tudi bombardiranje mesta...

Marincek, ki je prišel v Grahovo, seveda spet s filmsko kamero, je svoj zadnji celovečerni film posnel pred desetimi leti (»Amandusa«). Odtlej, pravi, čaka, ali mu bodo kolegi vendarle že enkrat naravnost povedali, ali je še zaželen pri filmu ali ne.

»Takrat, v zlati dobi, kot smo imenovali tisti čas naše ga filma, smo bili vsi zelo ambiciozni: vsak zase se je trudil, da bi nekaj ustvaril. Naše gonilo je bilo, da bi posneli čim več metrov, ne da bi čim več denarja zaslužili. Danes rečeš, če ne bo danes, bo pa jutri, takrat pa si rekel, danes mora biti. Ne, saj ni, da bi ne zmogel več takšne zagnanosti, le da se človeku danes včasih neumno

zdi, zakaj bi se trudil, če pa vidi, da gre drugim tudi tako vse kot po olju. Ampak takšen je zakon narave, in res bi se nam moralo spet kaj zelo hudega zgoditi, da bi spet postali takšni, kot smo bili takrat.«

Saj kar sijejo

Prvi scenski delavec slovenskega filma, 76-letni Andrej Hraber, »se je že najmanj petkrat upokojila, ampak od filma ne more. Zdaj je vrtar, če ga le potrebujejo in kako res doma je v tisti hiši, naj nam dokaže s ključki, s katerimi lahko tam odklene vse prostore, kadar se mu le zahoče.« Delal sem z zarjavelimi žebli,« je rekel, »da, imeli smo človeka posebej za to, da je ruval stare žeblje.«

Jane Kavčič, ki se ni utegnil predajati niti spominom, kaj šele vzhicenoju, ki je kot nalezljiva nedolžna bolezen premagalo tako poklicne filmske ljudi, kot tudi domačine, Grahovčane, saj je bil organizator proslave, je prišel k ekipi filma »Na svoji zemlji« kot rekviziter.

»Prepričan sem, da bi s tole ekipo, ki jo vidite zdaj tu, lahko posnel vsaj še štiri ali pet takšnih filmov, kot je bil »Na svoji zemlji,« je rekel Kavčič, ki je med snemanjem takrat postal štiričlovek, se pravi režiserjev pomočnik. S tem seveda ni mislil na enake filme, ampak na enake čustva, ki bi jih bili isti ljudje še zmerom zmogli.

»Kar poglejte jih,« je zaplaval z roko čez vas, »saj kar sijejo! To je pravi partizanski miting. Pa da človek s temi ljudmi ne bi naredil še česa velikega? Zastoj bi bili pripravljene delati, vem.«

Jaz sem ginjena, hudo je

»Saj nisimo vedeli, da delamo nekaj velikega,« je rekla Štefka Drolčeva.

»Jaz ne morem pomagati, če sem tako ginjena,« je rekla nekajkrat Majda Potokarjeva, se obrnila in šla nazaj v hišo, kjer jo je gostila ista gospodinja, ki ji je dajala hrano in prenočišče pred 20 leti.

»Pomislite, 500 ur izostanka v Soli,« je vzkliknil Andrej Kurent, takrat šestnajstletnik.

»Hudo je, hudo,« si je v brado brundal Jože Zupan.

France Stiglic, režiser filma »Na svoji zemlji«, je hodil od skupine do skupine in se ne komaj zaznavno, ampak zelo očitno smehljaj v svoje brke. Njegovi znanci so rekli, da ga doslej še niso slišali izreči toliko stavkov na kupu, kot danes, ko jim je pripovedoval, kaj se je dogajalo v tej hiši, na onem hribu.

Stane Sever, na katerega smo ta dan spet veliko mislili — pa na Staneta Potokarja, Marjana Kozino, in na še sedem ali osem drugih, ki so pomagali ustvarjati naš prvi film in jih ni več — mi je pred petimi leti, ko sem ga vprašala, zakaj je »Na svoji zemlji« še zmerom tako dober film, rekel takole:

Utrujenost od srca

»Ničde ni ničesar znal! In to smo si tudi vsi priznali! Zato je nastal dober film. Ko smo snemali prizor s kolono na primer: najprej smo vsi, tehnična ekipa in igralci, nekaj ur kopali, da smo izkopali tirnice za sto metrov dolgo proggo, po kateri naj bi se vozila kamera, potem pa smo morali vsi zgarani in spehani naravnost pred njo... Gotovo da smo bili videti na smrt utrujeni.«

Film »Na svoji zemlji« ima torej skoraj trideset let. France Stiglic ga je posnel po scenariju Cirila Kosmača istega leta kot je Laurence Olivier posnel za svoje Otočane Hamleta.

VESNA MARINCIC

KROG IN KROG SVOBODA — Štefka Drolčeva in Majda Potokarjeva v filmu »Na svoji zemlji«.

KOZERIJA

Ga ni!

»Generalnega direktorja, prosim.«
— Ga ni. Je na službenem potovanju v Nemčiji.
»Lahko dobim vsaj komercialnega direktorja?«
— Ga tudi ni. Je v Nemčiji. Na službenem potovanju.

»Kaj pa sekretar podjetja?«
— Tudi njega ni.
»Aha. Je v Nemčiji.«
— Ne, v Beogradu.
»Bi potem lahko govoril z nekom, ki bi mi povedal nekaj o stabilizacijskih ukrepih v vaši tovarni? Morda kak delegat.«
— To pa ne bo mogoče. Dovoliti mora generalni.
»Saj ga vendar ni.«
— Lahko vam bo pomagal tudi komercialni direktor.

»Tudi njega ni, kakor ste mi pred nekaj trenutki dejali.«

— Pa se obrnite na sekretarja podjetja.
»Je morda že prišel iz Beograda?«
— Ni. Toda brez dovoljenja se ne morete pogovarjati. Tega pa vam da lahko samo generalni, komercialni ali pa sekretar.

Potrpežljivost ima svoje meje. Z zadnjimi močmi prijaznosti in ljubeznivosti sem razložil tovariši, da moram nujno zvedeti, kako je s TOZD v tovarni.

»Morda pa bi mi lahko le kdo brez dovoljenja generalnega, komercialnega ali sekretarja povedal nekaj besed. Saj se bo našel kdo, mar ne?«

— Trenutek, trenutek, zdaj sem se spomnila, je za žurgoleta tonaršica, ki so jo očitno omeščale moji prošnje in tarnanje. O stabilizaciji bi lahko spregovoril predsednik delavskega sveta. Seveda! Le kako, da se tega nisem prej spomnila?

»Kje pa ga lahko dobim?« sem se veselil v nestranosti.

— Njega pa ni. Je na bolniški!

TINE GUZI